

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
V NITRE**

**FAKULTA AGROBIOLÓGIE A POTRAVINOVÝCH
ZDROJOV**

1131401

**ZMONITOROVANIE CHOVU HUSÍ V JELŠOVCIACH
A V OKOLÍ**

2011

Jerguš Lauko

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
V NITRE**

Rektor: Dr.h.c. prof. Ing. Peter BIELIK, PhD.

**FAKULTA AGROBIOLÓGIE A POTRAVINOVÝCH
ZDROJOV**

Dekan: prof. Ing. Daniel BÍRO, PhD.

**ZMONITOROVANIE CHOVU HUSÍ V JELŠOVCIACH
A OKOLÍ**

Bakalárska práca

Študijný program: Špeciálne chovateľstvo

Študijný odbor: Živočišna produkcia (4179700)

Školiace pracovisko: Katedra hydinárstva a malých hospodárskych zvierat

Školiteľ: doc. Ing. Ján Weis, CSc.

NITRA 2011

Jerguš Lauko

ČESTNÉ VYHLÁSENIE

Podpísaný Jerguš Lauko vyhlasujem, že som záverečnú prácu na tému
„Zmonitorovanie chovu husí v Jelšovciach a okolí“ vypracoval samostatne
s použitím uvedenej literatúry.

Som si vedomý zákonných dôsledkov v prípade, ak uvedené údaje nie sú pravdivé.

V Jelšovciach

.....

.....

POĎAKOVANIE

Rád by som sa poďakoval vedúcemu bakalárskej práce doc. Ing. Jánovi Weisovi, CSc., a týmto si dovoľujem poďakovať aj Ing. Slavomírovi Mindekovi, PhD., Ing. Cyrilovi Hrnčárovi, PhD. za pripomienky a odbornú pomoc pri vypracovaní práce. Zároveň sa chcem poďakovať za spoluprácu drobnochovateľom v Jelšovciach a v okolí za poskytnutie informácií o ich spôsobe chovu husí.

ABSTRAKT

Cieľom predloženej bakalárskej práce bolo zhodnotenie produkcie husí na Slovensku a chov husí v drobnochove. Snažil som sa posúdiť súčasný stav tejto problematiky, ktorý zaznamenáva stále rýchlejší pokles hydínarstva.

Výroba jatočnej hydiny a hydínarstvo ako celok patrili v 80-tych rokoch k poľnohospodárskemu odvetviu, ktorému sa darilo držať krok s vyspelými štátmi sveta. Privatizačné aktivity priniesli zmeny pôvodných výrobných a obchodných väzieb a stratili sa prednosti, ktoré sme vybudovali v predchádzajúcich dvadsiatich rokoch. Momentálna situácia v chove husí na Slovensku je kritická. Zaniknutím šľachtiteľského chovu v Dolnom Štáli, fy. EI Hakim s. r. o. sa šľachtiteľský program takmer úplne zastavil. Na Slovensku existuje Slovenský zväz chovateľov (SZCH), ktorý vedie vo svojej evidencii cca 6000 chovateľov hydiny organizovaných v základných organizáciách. Títo sa združujú v SZCH za účelom chovu zachovania genofondu čistokrvných plemien a druhov hydiny, zlepšenie ich exteriérových znakov a zvyšovania úžitkových vlastností. Charakterizoval som biologický materiál najčastejšie chovaných plemien husí v rámci celého Slovenska a danej chovnej oblasti a technologické podmienky chovu husí. Drobnochovatelia využívajú väčšinou voľný spôsob ustajnenia s možnosťou samostatného pohybu na miestach s dobrou pašou. Moja zmapovaná oblasť sa z hľadiska zemepisno-poľnohospodárskeho zaraďuje do repárskej oblasti.

Po zhodnotení všetkých nadobudnutých faktov a zohľadnení okolností som vyvodil celkový pohľad k danej problematike, ktorý poukazuje radikálny úpadok chovu husí.

Kľúčové slová: jatočná hydina, hydínarstvo, husi, slovenský zväz chovateľov, repárska oblasť

THE ABSTRACT

The aim of submitted bachelor thesis was to evaluate production of geese in Slovakia and breeding of geese in backyard breeding. I tried to assess the current state of this problem, which has recorded still more rapid decline in poultry farming.

In 1980's, production of butcher poultry and poultry farming as a whole belonged to the agricultural sector that was able to keep in step with the developed countries of the world. Privatization activities brought changes of original production and sales relations and preferences we had been developing during previous twenty years were lost. Current situation in geese raising in Slovakia is critical. Breeding program is almost completely stopped by vanishing of breeding in Dolný Štál, company EI Hakim s. r. o. There is a Slovak Association of breeders (Slovenský zväz chovateľov (SZCH)), which has in its records about 6,000 breeders of the poultry who are organized in basic organizations. They are grouped in SZCH in order to preserve the gene pool of pure blood breeds and species of the poultry, improvement of their exterior signs and increasing of their utility characteristics. I characterized biological material of the most often breed geese throughout the whole Slovakia and in respective breeding area, as well technological conditions of geese breeding. Breeders practicing backyard breeding mostly use free way of housing of geese with the possibility of independent movement on places with good grazing land. The area I mapped is a part of beet area in terms of geo-farming perspective.

After evaluation of all gained facts and taking of all circumstances into account, I came to overall view on this problem, which shows radical decline of geese breeding.

Key words: butcher poultry, poultry breeding, geese, Slovak Association of Breeders, beet area

OBSAH

1	Úvod	8
2	Cieľ práce	9
3	Metodika práce	10
4	Všeobecná charakteristika hydinárstva na Slovensku	11
4.1	Postavenie chovu hydiny a jej národohospodársky význam	12
4.2	Spracovateľský hydinársky priemysel	14
4.3	Drobnochov	15
5	Produkcia husí v Slovenskej republike	17
5.1	Získavanie peria	18
6	Charakteristika biologického materiálu chovaného v chovnej oblasti a v uznaných chovoch SZCH	22
6.1	Slovenské národné plemená	22
6.2	Česká hus	30
6.3	Diepholzská hus	30
6.4	Landeská hus	31
6.5	Pomoranská hus	32
6.6	Rýnska hus	33
6.7	Talianska hus	33
6.8	Ivanská hus (Ivagees)	33
6.9	Tulúzska hus	34
7	Slovenský klub chovateľov husí a kačíc	35
7.1	Proces vzniku a cieľ Slovenského klubu	35
7.2	Uznané chovy husí na Slovensku	37
8	Monitoring chovu husí v Jelšovciach a okolí	46
8.1	Charakteristika repárskej oblasti	46
8.2	Charakteristika chovateľov v chovnej oblasti	47
8.3	Technologické podmienky chovu husí v danej oblasti	48
8.4	Vlastná fotodokumentácia	52
9	Záver	61
10	Zoznam použitej literatúry	62

1 Úvod

Chov hydiny má nezastupiteľné postavenie pri zabezpečovaní racionálnej výživy obyvateľstva. Na vidieku bol chov hydiny pre ľudí od nepamäti súčasťou ich života, z ktorého mali viacúčelové využitie.

Z hľadiska nutričnej hodnoty je hydínové mäso, ale najmä mäso hrabavej hydiny, veľmi zaujímavé vzhľadom na vysoký obsah bielkovín, esenciálnych aminokyselín, vysoký podiel nenasýtených mastných kyselín, minerálnych látok, vitamínov a nízky podiel tukov. Hydínové mäso výrazne obohacuje jedálny lístok, vzhľadom na širokú druhovú škálu (kurčatá, sliepky, morky, perličky, husi, kačice a ďalšie menej známe druhy hydiny). Nezanedbateľná je tiež veková štruktúra hydiny využívaná pre jatočné spracovanie.

Mäso vodnej hydiny obsahuje v priemere 13 - 14,09 % bielkovín, 31,42 - 33,37 % lipidov, 52,69 - 53,56 % vody a 0,96 % popolovín. Výroba kačíc a husí má sezónny charakter (marec – október) a požiadavka na odbyt je najvyššia v mesiacoch september – marec. Časový rozdiel vo výrobe a v odbyte zvyšuje požiadavky na skladovanie čo zvyšuje náklady. V súčasnom období sa nedostatok mäsa vodnej hydiny na domácom trhu rieši importom.

2 Cieľ práce

Cieľom predkladanej bakalárskej práce bolo na základe štúdia a spracovania literárnych zdrojov stručné zhodnotenie hydínárstva na Slovensku a zameranie sa na produkciu husí na Slovensku a súčasný stav chovu husí v drobnochovateľstve.

3 Metodika práce

Predložená bakalárska práca je zameraná na tému monitoring chovu husí v Jelšovciach a okolí.

Na jej vypracovanie boli použité informácie z dostupných vedeckých časopisov, zborníkov vedeckých konferencií, knižných publikácií, monografií, dedinskej kroniky, internetu a od drobnochovateľov žijúcich v Jelšovciach a blízkom okolí.

Všetky získané poznatky sme zahrnuli do tejto práce.

4 Všeobecná charakteristika hydínarstva na Slovensku

Výroba jatočnej hydiny a hydínarstvo ako celok patrili v 80-tych rokoch k poľnohospodárskemu odvetviu, ktoré držalo krok s vyspelými štátmi sveta. Privatizačné aktivity priniesli zmeny pôvodných výrobných a obchodných väzieb a stratili sa prednosti, ktoré sme vybudovali i v predchádzajúcich dvadsiatich rokoch. Po vrchole nákupu hydiny koncom 80-tych rokov nasledoval prudký pokles objemu výroby a spotreby hydínového mäsa do roku 1993 (11,9 kg na obyvateľa).

Realizácia koncepcie, ktorá bola schválená v roku 1993 a aktualizovanej v roku 1997, v praxi prispela k stabilizácii trhu s hydínovým mäsom a konzumnými vajcami. V roku 1998 nastal postupný nárast na úroveň pred desiatich rokov (16,7 kg na obyvateľa). V súčasnosti sa hydínové mäso zaradilo v spotrebe hneď za bravčové mäso. Nárast spotreby hydínového mäsa zabezpečuje najmä rast domácej produkcie.

V súčasnej dobe je trh dostatočne zásobený dietetickým, cenovo prístupným mäsom, najmä kurčiat, ako aj dielov a výrobkov z hydiny. Zvýšená ponuka bieleho druhu mäsa vhodne nahrádza aj časový nedostatok ostatných druhov mias, čo prispieva k uplatňovaniu racionálnej výživy obyvateľstva. Na zvýšenú spotrebu hydínového mäsa majú v súčasnosti vplyv najmä výhodnejšie cenové relácie, ako aj rýchla príprava a široký sortiment ponúkaných výrobkov a polotovarov. Vo veľkej miere sa hlavne presadzuje porciované hydínové mäso a rozširuje sa rýchle občerstvenie. Obdobne ako hydínové mäso, aj produkcia konzumných vajec, sa už niekoľko rokov stabilizovala. Domáci trh bol zásobený dostatočne a časové prebytky sa realizovali exportom a spracúvaním na vaječné výrobky.

Hlavným cieľom koncepcie je vytváranie všetkých predpokladov na zabezpečenie krytia spotreby hydínového mäsa a vajec z vlastných zdrojov, pri ambíciách konkurencieschopného exportu hydínových komodít do zahraničia. V súčasnom období, pri rozdelených výrobných a obchodných štruktúrach EÚ, bude získanie trhov veľmi zložitý proces. Výroba hydínových komodít na Slovensku prebieha vo vertikálnej integrácii, previazanej buď kapitálovo, alebo zmluvne, na ktorej sa významnou mierou podieľajú výkrmcovia, dodávatelia služieb, spracovatelia a obchodná sieť. Výkrmcovia pracujú s genofondom špičkových firiem, čoho dôkazom sú aj výsledky výkrmu a ich progres.

Pre zabezpečenie dovozu dostatočného počtu reprodukčného biologického materiálu a pre šľachtenie hydiny sú veľmi potrebné dotačné prostriedky. Pre sebestačnosť výroby hydinového mäsa a vajec treba však počítať s určitým rozsahom rekonštrukcií starých výrobných objektov, liahni a pod.(BENKOVÁ, BAŠTEKOVÁ, 2001)

4.1 Postavenie chovu hydiny a jej národohospodársky význam

Chov hydiny má nezastupiteľné postavenie pri zabezpečovaní racionálnej výživy obyvateľstva. Z hľadiska nutričnej hodnoty je hydinové mäso, ale najmä mäso hrabavej hydiny, veľmi zaujímavé vzhľadom na vysoký obsah bielkovín, esenciálnych aminokyselín, vysoký podiel esenciálnych nenasýtených mastných kyselín, minerálnych látok, vitamínov a nízky podiel tukov. Hydinové mäso výrazne obohacuje jedálny lístok, vzhľadom na širokú druhovú škálu (kurčatá, sliepky, morky, perličky, husi, kačice a ďalšie menej známe druhy hydiny). Nezanedbateľná je tiež veková štruktúra hydiny, využívaná pre jatočné spracovanie (BENKOVÁ, BAŠTEKOVÁ, 2001).

Mäso hrabavej hydiny obsahuje v priemere 19,7 - 22,3 % bielkovín, 1,4 - 2,16 % lipidov, 57 - 75,25 % vody a 1,00 - 1,07 % popolovín. Mäso vodnej hydiny obsahuje v priemere 13 - 14,09 % bielkovín, 31,42 - 33,37 % lipidov, 52,69 - 53,56 % vody a 0,96 % popolovín. Bielkoviny kuracieho a morčieho mäsa obsahujú v porovnaní s bravčovým a hovädzím mäsom viac arginínu, leucínu ako aj metionínu a valínu, čo má priaznivý vplyv pre zdravý vývoj človeka. (www.agroporadenstvo.sk).

Hydinové mäso je bohatou zásobárňou minerálnych látok a vitamínov. Vitamíny v mäse sú labilné, rýchlo sa štiepia a rozkladajú vplyvom technologického spracovania a kuchynskej prípravy. V mäse hydiny sa vyskytujú najmä vitamíny skupiny B, C, nikotínamid a kyselina nikotínová, kyselina listová, biotín a vitamín A, D, D3. Na základe týchto poznatkov je zrejmalá a nezastupiteľná liečebno-preventívna úloha hydinového mäsa v ľudskej výžive (BENKOVÁ, ŠABÍK, 1997).

Charakteristika a kvantifikácia odbytu vo vzťahu k domácemu trhu a k zahraničiu

Bilancia výroby a spotreby hydínového mäsa v tonách (vrátane výrobkov)

Ukazovateľ	m.j	1996	1997	1998	1999
Počiatkové zásoby	t	4 100	4 061	4 150	6 105
Nákup jatočnej hydiny	t	65 732,64	86 525	97 811	103 662
Výroba zabitej hydiny v spracovateľských závodoch	t	49 102	64 634	73 133	78 787
Zvyšná výroba a samozásobenie podľa ŠÚ SR	t	28 481	17 521	15 011	9 308
Dovoz zabitej hydiny	t	3 028	2 937	2 613	3 404,5
Celková ponuka	t	84 711	89 153	94 907	97 604,5
Vývoz zabitej hydiny	t	1 654	907	782	2 746,5
Odbyt na domácom trhu	t	78 996	84 096	88 020	90 720
Konečná zásoba	t	4 061	4 150	6 105	4 138

Provanie salda všetkých hydínových komodít za roky 1998, 1999

Názov komodity	Saldo v tis.Sk	
	Rok 1998	Rok 1999
0105 hydina do 185 gramov	-217 239	-205 782
0105 hydina nad 185 g	-68 409	-18 069
0207 hydínové mäso	-146 670	-59 867
0407 hydínové vajcia	927	-16 817
0408 SVZ a vajcia tek a zmrz	-20 122	-34 169
Saldo spolu	-451 513	-334 704
Celkové saldo zahr. obchodu	-15 246 000	-15 207 708

Zahraničný obchod s hydínou bol v roku 1999 úspešnejší ako predchádzajúci rok. Mierne sa znížilo záporné saldo pri jednodňovej hydine, výraznejšie pri živej hydine nad 185 g. Najvýraznejšie sa znížilo záporné saldo pri hydínovom mäse, pri rovnakej úrovni cien. V obchodovaní s vajcami sa zvýšilo záporné saldo pri násadových vajciach a pri sušenej vaječnej hmote. Podiel všetkých hydínových komodít na celkovom zápornom salde agrosektoru činil v roku 1999 2,20 %, v roku 1998 2,96 % (BENKOVÁ, BAŠTEKOVÁ, 2001).

Vodná hydina - kačice a husi

Objem vyprodukovanej finálnej hydiny v SR je veľmi nízky. Predaj jatočných kačíc z prvovýroby pre podniky hydinárskeho priemyslu zaznamenal ešte výraznejší pokles ako u jatočných moriek, keď v r. 1990 predstavoval nákup 2600 ton , v r. 1996 už len 81 ton. Okrem toho sa zmluvne (formou služby) odporazilo 300 ton.

Veľké množstvo v tuzemsku vyliahnutých JD kačíc (najväčší producent PENTA s.r.o. Miloslavov), sa predáva drobnochovateľom a obyvateľstvu pre samozásobovanie (cca 88 %), pričom do kontrahovaného výkrmu sa dodáva minimálne množstvo. Väčšina chovateľov si necháva vodnú hydinu opracovať vo mzde a sama si zabezpečuje odbyt u obchodných organizácií.

4.2 Spracovateľský hydinársky priemysel

Od začiatku 90-tych rokov prešlo toto spracovateľské odvetvie zložitým transformačným procesom charakterizovaným v počiatočnom období častou zmenou majetkových vzťahov Spracovateľská kapacita v pôvodných 13-tich spracovateľských závodoch sa rozširoval o malé spracovateľské kapacity na súčasných v SR existuje 21 porážok a 4 špecializované porážky na porciovanie hydiny (výroba povolená rozhodnutím ŠVS).

Inovácia spracovateľských technológií sa sústredila na porážky hrabavej hydiny a ťažkých moriek. V r. 1998 bol spustený do prevádzky nový závod na porážanie vodnej hydiny v Galante. Po určitom čase útlmu vo výrobe zabitej a porciovanej hydiny v súčasnosti v SR fungujú v podstate všetky pôvodné porážky s výnimkou závodu v Michalovciach. Perspektívna aktivita v investovaní do zavádzania nových technológií (porážka a spracovanie hydiny) je uplatňovaná hlavne v štyroch spracovateľských závodoch. Tieto zabezpečujú v SR nákup (r. 1998) cca 68 % z ročného objemu nákupu jatočnej hydiny. Niektoré spracovateľské kapacity na jatočnú hydinu majú opodstatnenie ako kombinované so spracovaním konzumných slepačích vajec a konzerv. Spracovateľská kapacita pôvodných jatiek je v súčasnosti cca 150 tis. ton jatočnej hydiny a je využívaná na 67 - 75 %.

Väčšinu technologických zariadení na zabitie, spracovanie, finalizáciu hydiny a spracovanie vajec (Hyza, a.s., THP, a.s., Hydina ZK, a.s. Košice, Hydina, a.s. Cífer,

SVZ, a.s. Prešov) je na porovnateľnej úrovni so zahraničím. THP, a.s. Topoľčany a Hydina, a.s. Košice majú exportné čísla na vývoz do krajín EÚ. Štrukturálny plán pre hydínarský priemysel predpokladá vo vzťahu k surovinovým zdrojom a vývoju spotreby hydínového mäsa zabezpečiť zabíjanie jatočnej hydiny pri optimálnom využívaní kapacít na cca 75 - 80 % v maximálne 6 - 7 spracovateľských subjektoch.

Charakteristickým znakom výrobnotechnologickej základne v hydínarskom priemysle v porovnaní s európskymi pomermi je malá koncentrácia (nové malokapacitné porážky). Tento stav bráni aj dobre kapacitne vybaveným podnikom v optimálnom využití spracovateľskej kapacity. Dôležitým prvkom reštrukturalizácie hydínarskeho priemyslu je prispôsobovanie sa novým potrebám trhu a hygienicko-kvalitatívnym štandardom EÚ. Predpokladá sa postupná koncentrácia výroby, zvýšenie jej technologickej úrovne a výrobová diverzifikácia.

Pre potrebu určitej reštrukturalizácie bude nutné zabezpečiť zo strany štátu určitú podporu (tiež zahraničné podporné programy SAPARD a iné). (BENKOVÁ, BAŠTEKOVÁ, 2001)

4.3 Drobnochov

Na Slovensku existuje Slovenský zväz chovateľov (SZCH), ktorý vedie vo svojej evidencii cca 6000 chovateľov hydiny organizovaných v základných organizáciách. Títo sa združujú v SZCH za účelom chovu a zachovania genofondu čistokrvných plemien a druhov hydiny, zlepšenie ich exteriérových znakov a zvyšovania úžitkových vlastností. Pre uspokojenie svojej chovateľskej záľuby sa snažia vyšľachtiť nové plemená, kladúc dôraz viac na exteriérové znaky, pretože tieto sú zatiaľ hlavným kritériom pri vyhodnocovaní chovateľských úspechov drobných chovateľov na výstavách doma i v zahraničí.

Je známe, že pre svoje chovateľské využitie sa drobní chovatelia uchýľujú v poslednom čase k chovu malej, zdobenej a okrasnej hydiny, pričom pre potreby svojej rodiny chovajú i hybridné kombinácie za účelom samozásobenia hydínovým mäsom a vajcami. Ako ďalej uvádza SZCH, členovia tohto združenia nechovajú úžitkové typy hydiny za účelom liahnutia a následného predaja. (BENKOVÁ, BAŠTEKOVÁ, 2001)

Podľa informácii SZCH, členovia organizácie chovajú plemená hydiny v nasledovnom zložení:

Sliepky:

- a) ľahké plemená: leghornka biela, minorca, hamburčanka
- b) stredne ťažké plemená: oravka, plymutka, amrokska, australorpka, sussexka, rodajlendka, wyandotka, faverolka, velsumka, holokrčka
- c) ťažké plemená: brahmanka, kočinka, orpingtonka
- d) ostatné plemená, ako sú bojovníčky, malé plemená, zdrobnené formy menovaných plemien

Morky

farebné variety morky bronzovej

Vodná hydina:

- a) husi: slovenská, suchovská, dielholzská, endemská. labutia, pomoranská, steinbašská, tulúzska, landeská
- b) kačice: pekingská, ruánska, aylesburská, saská, pižmová, kajuga.

Menované plemená môžu slúžiť v budúcnosti ako génová rezerva čistokrvných zvierat. Je preto potrebné a žiaduce udržiavať menované plemená v čistokrvnej forme. Na Slovensku sa chová ešte národné plemeno oravka, ktoré je charakterizované ako plemeno s kombinovanou úžitkovosťou, dobrou znášanosťou a rastovou schopnosťou, rýchlym operovaním a prispôsobivosťou horším prírodným podmienkam (BENKOVÁ, BAŠTEKOVÁ, 2001).

5 PRODUKCIA HUSÍ V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

Situácia v chove husí na Slovensku bola kritická. Zaniknutím šľachtiteľského chovu v Dolnom Štáli, fy. El Hakim s.r.o. sa šľachtiteľský program takmer úplne zastavil. O oživenie šľachtenia sa v súčasnosti pokúša firma Agro Rovina s.r.o. Tešedíkovo v spolupráci s VÚŽV Nitra - Stanica šľachtenia a chovu hydiny Ivanka pri Dunaji. Produkt šľachtenia sa bude využívať v extenzívnom spôsobe výroby (zmluvní chovatelia) a pre veľkoodberateľov celkove. Pre potreby šľachtenia sa uvažuje s finančnou sumou 1,1 - 1,3 mil. Sk ročne. Predpokladom zvýšenia produkcie a nakoniec i celoročnej spotreby mäsa vodnej hydiny je z hľadiska biologického materiálu kačica a hus ťažšieho typu s vyššou telesnou hmotnosťou. Nevyhnutné je výrobné zameranie orientovať nielen na veľkovýrobu, ale vo väčšej miere aj na malovýrobu u vidieckeho obyvateľstva (zmluvné chovy). Je žiaduce, aby spracovateľský priemysel pripravil (podobne ako pri kurčatách) širší sortiment porciovej vodnej hydiny a polotovarov. Do r. 2005 predpokladáme pri vyriešení problematiky integrácie (výrobcovia 1-denných káčat a husí - výkrmcovia - jatky) vyprodukovať ročne okolo 300 ton jatočnej vodnej hydiny v živej hmotnosti (BENKOVÁ, BAŠTEKOVÁ et al., 2005). V roku 1989 sme evidovali 21 050 nosníc v 7. chovoch v troch prevedeniach. Bola to IVAGEES-ka, ktorá bola zastúpená až 18 000-covkov a zvyšok bol landes a plemeno rýnske. V roku 1992 to bolo už len 5 chovov s počtom 9200 IVAGEES a 900 landeské. V ďalších rokoch sa počty chovov a kusov znižovali a v roku 1997 boli registrované len dva chovy Ivánskych (ORZSÁGH, 1997).

Výroba kačíc a husí má sezónny charakter (marec - október) a požiadavka na odbyt je najvyššia v mesiacoch september až marec. Časový rozdiel vo výrobe a odbyte zvyšuje požiadavky na skladovanie, čo aj zvyšuje náklady, pričom sezónnosť by vyžadovala vyriešiť prechodný nákup zásob zabitých kačíc (ŠFTR). V súčasnom období sa nedostatok mäsa vodnej hydiny na domácom trhu rieši importom (ročne cca 500 -600 ton) (BENKOVÁ et al., 1997).

Celá vertikála výroby vodnej hydiny je závislá od existencie porážkových kapacít, ktoré predstavujú kritický a rozhodujúci prvok celej koncepcie (JIROŠ, 2007). Na Slovensku je schopný porážať vodnú hydinu iba spracovateľský závod v Dunajskej Strede ako aj špecializovaná porážka na vodnú hydinu v Galante s kapacitou približne 4000 ton. Zlepšenie kvality 1-denných káčat a húsat si vyžaduje okrem dotácii do reprodukcie ťažších a zmasilejších hybridov (import cca 15,0 - 20,0 tis. ks rodičovských káčat) a vakcinačného programu (Derzsiho ochorenie) aj finančné prostriedky do liaharenských zariadení, ktoré sú morálne i fyzicky zastarané. Zabezpečením tohto uvedeného objemu nákupu jatočnej vodnej hydiny pre spracovateľský priemysel by sa zlepšila tiež zahranično-obchodná bilancia (- 15 - 25 mil. Sk) (BENKOVÁ, BAŠTEKOVÁ, 2005).

Husi sa využívajú na produkciu mäsa, tučných pečení a peria. Na produkciu tučných pečení sa musia intenzívne dokrmovať. Pečeňový dokrm husí je známy z doby egyptských faraónov a obdobia Rímskej ríše. Pred vojnou sa na Slovensku vyprodukovalo 200 ton bielych husacích pečienok. Pečene sa produkovali v oblasti Levíc, Zlatých Moraviec, Hlohovca, Šurian, Hurbanova, Dunajskej Stredy, Nitry a pod. Pre úspešný pečeňový výkrm husí je potrebné zvoliť vhodné plemeno (landes) alebo jeho krížencov, jedince telesne vyvinuté so zodpovedajúcimi parametrami zažívacieho traktu. Počiatočnú živú hmotnosť husí pred dokrmom je potrebné zvýšiť o 80 – 100%. Treba obmedziť pohyb zvierat a používať kvalitnú dvojročnú kukuricu. Na mastenie kukurice sa najlepšie osvedčil hydínový tuk (CSUKA, 1997).

5.1 Získavanie peria

Perie sa získava dvojakým spôsobom:

- a) podšklbom živej hydiny
- b) šklbaním zabitej hydiny pri jatočnom opracovaní

Podšklbom sa získava v súčasnosti iba husacie perie. Husi sa podšklbávajú v roku uliahnutia len raz, dvojročné a staršie husí sa môžu podšklbávať dvakrát až trikrát.

Husi vo výkrme okrem brojlerového výkrmu sa podšklbávajú raz.

Prvý podšklb sa robí vo veku 9 -12 týždňov – podľa typu chovaných husí. Dozreté perie sa pozná tak, že po vytrhnutí je brko suché, bez stopy po krvi. Orientačným exteriérovým znakom je prekríženie letiek I. radu na chrbte. Šklbe sa len tzv. mäkké krycie perie a prachové perie z celého tela okrem hlavy a krku. Nešklbú sa letky, kormidlové perie chvosta a perie z bokov, ktoré tvorí oporu zloženého krídla.

Jeden deň pred podšklbom sa husi nechajú vykúpať v čistej vode. Potom sa umiestnia v čistom chovnom priestore, pričom sa až do podšklbu nekúria. Pri šklbaní sa postupuje tak, že sa hus položí, bruchom hore a ľavou rukou sa pridržujú nohy, chvost a konce krídel. Perie sa šklbe smerom od prs k brušnej časti v smere jeho rastu. Potom sa šklbe perie z chrbta a nakoniec z bokov a štítov krídel.

S postupným rozvojom chovu moriek nadobúda význam aj prípadný podšklb moriek z ich tela v oblasti brušnej a zadnej časti, kde narastá tzv. falošné marabu, ktoré sa využíva ako náhrada za perie pštrosa.

Získavanie peria pri **jatočnom opracovaní** po zabití hydiny je najčastejší spôsob. Hlavné pracovné úkony priemyselného opracovania peria sú: pranie a bielenie, odstred'ovanie, sušenie, triedenie, upratovanie a balenie(CHMELNIČNÁ, TOČKA, 2003)

(JELŠOVCE, 1942)

Aká je štruktúra spotreby hydínového mäsa, pán docent?

V posledných rokoch nastali zmeny aj tomto smere. Pomaly vymizli z nášho prvovýrobného cyklu také druhy, ako je morka, kačica, hus. Podľa najnovších informácií dnes až 95 percent spotrebovaného hydínového mäsa predstavujú kuracie brojlery. Ak do toho započítame vyradené sliepky a kohúty z rozmnožovacích chovov, tak na ostatné druhy ostáva mizivé percento.

Prečo?

- Jednak preto, že povedzme vodná hydina bola viac doménou menších fariem, malochovateľov a štátneho rybárstva, ktoré takisto určitým spôsobom prešlo transformáciou a rozdelilo sa na viaceré podniky. Na Slovensku chýbajú okrem toho porážkové linky na vodnú hydinu, čiže nebola možnosť finalizácie. Nehovoriac o tom, že okolité štáty, napríklad Maďarsko, sa viac venujú vodnej hydine, vedia ju do našich obchodných reťazcov doviesť v takých cenových reláciách, na ktoré náš malovýrobca nevie reagovať. (WEIS, 2008)

(JELŠOVCE, 1942)

Gagotajúci krdeľ husí knísajúcich sa hore dedinou teda ostane už len idylickým obrázkom minulosti?

Tieto obrázky, žiaľ, vymiznú, ale nie preto, že by sme hydinu nechceli chovať. Lebo zopár sliepočiek, perličiek, kačičiek je. Ale je tu iná hrozba. Vtáčia chrípka. Stačí, že sa v okruhu niekoľkých metrov zjaví pozitívny výskyt a už aj nastupujú veľmi prísne veterinárne opatrenia. Buď zatvorenie výbehov, alebo ich zasieťovanie, čo drobnochovatelia často nie sú schopní ekonomicky zvládnuť, no a potom dôjde k fyzickej likvidácii zvierat. Idyla teda nebude, nehovoriac o tom, čo sa kedysi vravievalo, že jesenné vypasené húsky na strniskách už nemá kto, s kým, ako... Aj reklama a zdravotnícka osвета jednoznačne uprednostňuje mladú hydinu, brojleru. Že mnohí povedia, hus alebo kačica sú masné? Nebezpečenstvo nehrozí, pretože Slovák nie je "kačicožrút" ani "husožrút". Keď si občas pri slávnostnej príležitosti dopraje aj takúto delikatesu, výnimka sa nestáva pravidlom (WEIS,2008).

6 CHARAKTERISTIKA BIOLOGICKÉHO MATERIÁLU CHOVANÉHO V CHOVNEJ OBLASTI A V UZNANÝCH CHOVOCH SZCH

6.1 Slovenské národné plemená

Slovenská biela hus

Slovenská biela hus zaraďujeme do skupiny stredne ťažkých plemien husí. Je to plemeno vhodné na produkciu mäsa, pečene a peria. Vyznačuje sa kompaktným, mierne zošikmené držaným telom, ušľachtileho vzhľadu a pevnej konštitúcie. Slovenská biela hus je charakteristická svojou otužilosťou s dobrým zužitkovaním pastvy so zachovaným pudom kvokavosti. Životnosť husí je 12 rokov; využitie na plemenitbu v závislosti od chovných podmienok 6 rokov. Slovenská biela hus dokáže v 1. cykle zniesť 12 až 14 vajec porcelánovobielou farbou škrupiny. Ak husi zamedzíme kvokaniu, je schopná zniesť v nasledujúcom cykle ešte ďalších 8 až 10 vajec.

Prvé pokusy so šľachtením krajového rázu slovenských husí sa datujú do štyridsiatych rokov minulého storočia a uskutočnil Július Godál na biskupských a neskôr štátnych majetkoch v Nitre. Základom, z ktorého pri šľachtení vychádzal, boli miestne krajové populácie husí bielych a sivostrakatých z okolia Nitry a Levíc. V chovnom ciele si Godál stanovil získať hus s vyššou živou hmotnosťou, lepšou znáškou a dobrou kvalitou peria. Šľachtenú populáciu najskôr vyseletoval na vyrovnanosť v hmotnosti a získanie jednoznačného bieleho operenia. Do šľachtenia zaradil ťažké emdenské husi nemeckého typu, ktoré však okrem zvýšenia znášky spôsobili aj nevyrovnanosť v hmotnosti a v exteriéri. Na konsolidovanie zaradil krajové plemená husí dovezených z Maďarska, ktoré tvorili prechod medzi ľahkými a stredne ťažkými plemenami husí. Okrem väčšej vyrovnanosti v hmotnosti získali husi týmto krížením hrubé línie hlavy a značne sa narušila kvalita peria. Tieto nežiaduce znaky a vlastnosti sa mu podarilo napraviť až krvou gunárov populačnej línie Szikilaba z okolia Sarvaša.

Šľachtenie narušila kolektivizácia v roku 1948, ktorá so sebou priniesla zničenie prírodných podmienok. Úpravou okolia obcí, odvodnenie zamokrených miest a celkovou intenzifikáciou pôdneho fondu nastalo postupné obmedzenie priaznivých podmienok k chovu husí. Nastal rapídny pokles v stavoch husí, ale i záujmu o ich chov.

V rámci kolektivizácie sa sústreďovali husi s trendom zakladať veľkochovy. V tomto procese sa preukázala neschopnosť slovenskej husi vytvárať väčšie spoločenstvá a aj z tohto dôvodu sa toto plemeno vo veľkovýrobných podmienkach neosvedčilo. Slovenská hus sa začala označovať ako plemeno zastaralé a málo progresívne. Najdlhšie sa zachovali vyšľachtené populácie na dvoroch Štátnych majetkov v Andači a Lukáčovciach a v Trnovci nad Váhom.

Oživenie záujmu o slovenskú bielu hus prinieslo vytvorenie Slovenského zväzu chovateľov ktorý si vytýčil ako prvoradú úlohu zachovať a rozšíriť všetky slovenské národné plemená malých zvierat. V 60-tych rokoch 20. storočia sa slovenská biela hus uvádzala ako regionálne rozšírené krajové plemeno husí. Rozsiahlejšiu informáciu spolu s prvým rámcovým štandardom a zobrazením slovenskej bielej husi uverejnil Ing. Vladimír Malík v publikácii Atlas plemien hydiny v roku 1966. Prekladom tejto publikácie do poľského jazyka sa dostala zmienka o našom národnom plemene aj do zahraničia. Do odborných škôl sa dostáva do povedomia slovenská biela hus prostredníctvom diafilmu o plemenách husí, ktorého autorom bol Ing. Vladimír Malík. V roku 1977 vznikol Klub chovateľov vodnej hydiny so sídlom v Suchej nad Parnou, ktorý prevzal do svojej náplne došľachtenie a rozšírenie slovenskej bielej husi ako hlavnú náplň svojho programu. O udržiavanie a zveľaďovanie genetickej základne slovenskej husi sa starajú aj Slovenský klub chovateľov husí (vznikol pod názvom Slovenský klub chovateľov husí v roku 1998 v Trenčianskych Stankovciach) a Klub chovateľov slovenských a suchovských husí (vznikol na Celoštátnej výstave v Nitre v roku 2001 a má sídlo v Nitre). Pri slovenskej bielej husi sa kladne hodnotí nenáročnosť jej chovu. Pri jej chove je rozhodujúca pastva, ktorá je doplnená plnohodnotnými kŕmnymi zmesami. Dispozícia na produkciu veľkej a tučnej pečene, ako aj kvalitné páperové perie sú tiež fakty, ktoré prispievajú k vhodnosti slovenskej bielej husi pre drobnochovateľov (Špaňúr a Kováč, 2002).(WEIS, HRNČÁR, MINDEK, 2005).

Hus slovenská - Štandard

EE: Slovakische Gänse ČR: Slovenská hus

Pôvod: Južné Slovensko, oblasť podunajská.

Celkový vzhľad: stredne ťažká; všestranne úžitková; zhánlivá; temperamentná hus; stredného typu; biela so silnejším krkom; pevnou hlavou; s mohutným, mierne vzpriameným, hlbokým trupom; s jednoduchým podbruškom;

Plemenné znaky:

Gunár:

Hmotnosť: 6,8 – 8,0 kg

Hlava: stredne dlhá; s výraznými lícami a čelom; v hornej línii plochá, pri husi viac zaguľatená.

Zobák: stredne dlhý; mierne klenutý; pri koreni prechádza plynulo do línie čela; oranžovo sfarbený.

Oči: sivo modré; hlbšie vsadené; očnica pravidelná, oranžovo sfarbená.

Krk: hrubší; vzpriamene nesený; stredne dlhý; s výrazne ryhovaným perím.

Prsia: plné; mohutné; široké; dobre zaoblené.

Trup: mohutný; vzadu prehĺbený; mierne vzpriameného postoja.

Chrbát: široký; mierne klenutý; dozadu k chvostu klesajúci.

Chvost: oproti línii chrbta mierne zdvihnutý; do tvaru polkruhovitého vejára; uzavretý.

Krídla: silné; dlhé; pri chvoste mierne prekrížené.

Brucho: plné a hlboké; podbruško jednoduché u gunára menej vyvinuté. **Ch:** predĺžené podbruško

Holene: krátke; silné; dobre operené. **Ch:** manžety

Beháky: silné; stredne vysoké; oranžovo červené; pazúriky svetlo rohové.

Operenie: perie pevnej štruktúry s väčším podielom prachového peria.

Hus:

Hmotnosť: 5,8 – 7,0 kg

Okrem znakov podmienených pohlavím zhodná s gunárom.

Veľkosť obrúčky: 27

Znáška: 12 a viac.

Farba škrupiny vajec: biela

Násadové vajcia: 140 g.

Sfarbenie: biele

Vyradujúce chyby plemenných znakov: dlhý tenký zobák; hrboľ; tenký, lomený, alebo ohnutý krk; úzky postoj; sivé perie vo väčšom rozsahu. (<http://www.szch.sk/index.php?pl=118>)

Obr. SLOVENSKÁ BIELA HUS – vlastná fotografia, Jelšovce, CHOVATEĽ – Tibor Lauko

Územie rozšírenia slovenskej bielej husi je obmedzené na západné a severozápadné Slovensko, jeden chov je lokalizovaný na severnom Slovensku. Negatívnou skutočnosťou je že smerom na východnej časti Slovenska nebol od roku 2003 uznaný žiadny chov. I keď sa počet uznaných chovov postupne zvyšuje, v porovnaní so suchovskou husou je počet chovov a jedincov v nich chovaných nižší. Tento fakt kladie zvýšený tlak pre chovateľov a najmä posudzovateľov pri oceňovaní zvierat na výstavách a hodnotiteľov pri uznávaní chovov. Okrem chýbám v utváraní tesných partií treba pri plemennom výbere venovať pozornosť aj hodnoteniu kondície zvierat. O rozšírenie slovenskej bielej husi plemena sa v súčasnosti starajú chovateľské kluby SZCH a rovnako ako chovatelia suchovských husí sú aj držiteľia uznaných chovov toho plemena každoročne vystavujúci zvieratá na celoštátnej výstave podporovanej Ministerstvom pôdohospodárstva SR (WEIS, MINDEK HRNČÁR, 2005).

Suchovská hus

Suchovská hus je zatiaľ naším najmladším národným plemenom hydiny. Bola vyšľachtená Pavlom Ilavským koncom 80-tych rokov v Sucheji nad Parnou. Prvýkrát bola verejnosti predstavená na národnej výstave zvierat v Nitre v roku 1979.

V chovoch v Sucheji nad Parnou a jej blízkeho okolia sa 70- rokoch minulého storočia objavili husi s výnimočným žltohnedo strakatým sfarbením tela. Základná farba bola biela, kresba pravidelná. Hlava a horná časť krku (približne tretina) boli žltohnedé, chrbát, horná časť štítov krídel a boky v oblasti lýtok žltohnedé, každé pero na konci bielo lemované.

So šľachtiteľskou prácou začal Klub chovateľov vodnej hydiny v roku 1978. Šľachtiteľskou prácou sa chovatelia snažili žltohnedo strakaté sfarbenie zvýrazniť a upevniť. Čoskoro však nastali ťažkosti s príbuzenskou plemenitbou, bolo treba zabezpečiť osvieženie krvi. Ďalšie žlté husi, ale bez strakatosti boli nájdené v okolí Topoľčian. Sfarbenie týchto husí bolo podobné divým, ale na miesto šedohnedého sfarbenia boli žltohnedé. Zo spojenia s východným materiálom sa získalo potomstvo s celkovo žltým sfarbením. Na zvýšenie hmotnosti sa využilo priliatie krvi ďalších ťažších plemien husí (Staník, 1992).

Pavel et al., (2000) uvádza, že pri krížení suchovskej husi boli použité nasledovné husi: tulúzska, landeská, pomoranská divoko sfarbená a steinbašská modro divoko

sfarbená. Produktom tohto kríženia bola hus veľkosťou pripomínajúca landeskú hus, avšak v zaujímavom žltom divokom sfarbení. Slovenský zväz chovateľov uznal suchovskú hus za čistokrvné plemeno 20. októbra 1995 na Okresnej výstave v Nitre.

Suchovská hus je plemeno väčšieho telesného rámca, tvrdej konštitúcie, kompaktného a pevne stavaného, skoro vodorovne držaného tela, pastevného typu. Je to nenáročné plemeno, vhodné pre drobnochovateľské podmienky so znáškou 14 až 16 vajec. Husi si zachovali pud kvokavosti a sú schopné vyvíeť húsatá samostatne. Zachovala sa aj väzba farby na pohlavie – gunáre sú podstatne svetlejšie ako husi, čo sa dá rozoznať na prvý pohľad (Špaňúr, 2002) (WEIS, MINDEK, HRNČÁR, 2004).

Suchovská hus - Štandard

Č – Suchovská husa

N – Suchaer Gänse

Pôvod: Slovensko, Suchá nad Parnou. Vyšľachtená v 80–tych rokoch

z pôvodnej domácej husi.

Celkový vzhľad: hus väčšieho telesného rámca, tvrdej konštitúcie, kompaktného pevne stavaného, takmer vodorovne držaného tela, so stredne dlhým, hrubším krkom, hlbším trupom a dvojitém podbruškom, sedavá, pastevného typu.

Hmotnosť: gunár 6,5 – 7,5 kg.

hus 5,5 – 6,5 kg.

Veľkosť obrúčky: 24

Znáška: 14-16 vajec

Farba škrupiny vajec: biela

Násadové vajcia: 140 g.

Štandard:

Celkový vzhľad a plemenné znaky:

Gunár:

Trup: dlhý, plný, dobre osvalený, takmer vodorovne nesený, šírka trupu sa rovná jeho výške.

Prsia: plné, široké, dobre zaoblené.

Chrbát: široký, mierne klenutý, po stranách zaoblený smerom dozadu mierne klesajúci.

Krk: stredne dlhý, silný vzpriamene nesený, v hornej časti mierne prehnutý.

Krídla: stredne dlhé, vysoko nasadené k telu dobre prilahlé, vzadu prekrížené.

Chvost: ostrejšie ukončený s líniou chrbta vodorovne nesený.

Brucho: plné, oblé z výrazným dvojitém podbruškom bez kožnej riasy.

Hlava: stredne veľká, plochá, dlhšia nie príliš široká s temenom plynulo prechádzajúcim do línie krku.

Zobák: klinovitý primerane dlhý, oranžovo sfarbený s výrazným bledým nechtom, prechod zobáka do hlavy je plynulý.

Oči: živé, hnedej farby, umiestnené bližšie k čelu a temenu, obrúbené oranžovou očnicou.

Stehná: silné, dobre osvalené, prekryté perím.

Beháky: silné, stredne vysoké, oranžovo červené, tmavšie ako zobák.

Operenie: mäkšie, s väčším podielom prachového peria.

Hus: okrem znakov podmienených pohlavím zhodná s gunárom.

Sfarbenie: žlté divoké

Gunár: hlava a krk sivá so žltým nádychom, ktorá plynulo prechádza na chrbte a krídlach do okrovo žltého sfarbenia, perie je ukončené svetlejším prúžkom, prsia sú o odtieň svetlejšie ako chrbát, brušná partia je biela, letky sú béžovo žltej farby.

Hus: podobne sfarbená ako gunár s väčším množstvom prímеси sivej, celkovo sa javí ako tmavšia.

Vyrad'ujúce chyby: iné podbruško ako určuje štandard, biele letky, u husi tmavá farba bez prímеси žltej, hmotnosť u gunára menej ako 6,- kg a u husi menej ako 5,- kg. (<http://www.szch.sk/index.php?pl=11>)

([://drubez.chovzvirat.com/druhy/husy-suchovske.html](http://drubez.chovzvirat.com/druhy/husy-suchovske.html))

Suchovská hus bola uznaná ako plemeno pred desiatimi rokmi, čo je pomerne krátka doba na väčšie rozšírenie na území Slovenska. Zvyšujúci sa počet plemenníkov a plemenníc v kontrolovaných chovov však svedčí o tom, že obľuba plemena v chovateľskej verejnosti rastie.

Tento fakt môžeme dať do súvislosti so zaujímavým a atraktívnym sfarbením suchovskej husi, ktoré nenachádza obdobu u iných plemien. V porovnaní so slovenskou bielou husou sú chovy suchovskej husi v súčasnosti na území Slovenska početnejšie. Nepriaznivý vývoj z pohľadu rozšírenia plemena je absencia chovov na východnom Slovensku, kde sa v súčasnosti nenachádza žiadny uznaný chov. O rozšírenie plemena sa v súčasnosti starajú chovateľské kluby SZCH a z dotácií Ministerstva pôdohospodárstva SR sú každoročne podporovaní držitelia kontrolovaných chovov suchovských husí, ktorí každoročne vystavujú zvieratá na celoštátnej výstave a aj týmto spôsobom prispievajú k rozširovaniu plemena na území Slovenska (WEIS, MINDEK, HRNČÁR, 2005).

6.2 Česká hus

Pôvodné české plemeno husí menšieho telesného rámca, ktoré vzniklo dlhodobým výberom z krajových husí. Túto pôvodnú českú hus treba odlišiť od veľkovýrobných typov českých husí, ktoré predstavujú hybridné formy s inými reprodukčnými ukazovateľmi a s vyššou hmotnosťou. O zveľadenie rozšírenie pôvodnej českej husi sa stará Český zväz chovateľov. Chová sa v bielej farbe.

Ukazovatele úžitkových vlastností: hmotnosť gunára 5,5 kg, husi 4,5 kg, znáška 15 – 18 vajec, priemerná hmotnosť vajca 130 g, farba škrupiny biela.

Je to skromná pastevná hus so zachovaným pudom sedenia na vajciach. Pri odbere vajec a ich liahnutí v liahňach možno získať vyššiu znášku. Je vhodná do drobnochovateľských podmienok aj v skromnejších podmienkach. (MALÍK, 1983)

6.3 Diepholzská hus

Stredne veľká hus vyšľachtená v Nemecku (v Dumernskej nížine) z miestnych husí dlhodobým výberom na vlastnosti vhodné pre chov roľníckych usadlostiach. Je veľmi obľúbená u drobnochovateľov, ktorí jej môžu poskytnúť pasienkové výbehy. Chová sa v bielej farbe.

Ukazovatele úžitkových vlastností: hmotnosť gunára 7 kg, husi 5,5 kg, znáška 30 – 50 vajec za rok. Ak ju nenecháme sadnúť na vajcia, má po jarnej znáške ďalšiu predletnú a tretiu jesennú znášku. Hmotnosť vajca je 140 – 150 g, škrupina biela. Je veľmi skromná, pohyblivá, typická pastevná hus, vhodná i do skromnejších podmienok (MALÍK, 1983).

(<http://drubez.chovzvirat.com/druhy/husy-landeske.html>)

6.4 Landeská hus

Stredne ťažké plemeno husí chovaných vo Francúzsku v kraji Landes.

Vyznačuje sa schopnosťou vytvoriť pri nútenom dokrme veľmi veľkú lahôdkovú pečeň. Prvýkrát bola dovezená z Maďarska v r. 1967 a v roku 1969 sa uskutočnil dovoz priamo z Francúzska. Odvtedy sa začali s jej chovom zaoberať aj slovenskí drobnochovatelia. Je to statná hus tvrdej konštitúcie a kompaktného, mierne zošíkmeného držania tela. Chová sa sivohnedá.

Ukazovatele úžitkových vlastností: hmotnosť gunára dosahuje až 7 – 7,5 kg, husi 6 kg, znáška v prvom roku 25 vajec, v druhom znáškovom roku 30 – 35 vajec, hmotnosť vajca v prvom roku znášky 150 g, v druhom 170 g, škrupina je porcelánovobiela. Pud kvokavosti má potlačený.

Je vhodná pre drobnochovateľov, ktorí môžu liahnuť v liahni a majú k dispozícii väčšie množstvá jadrových krmív. Núteným dokrmom získame veľkú tučnú lahôdkovú pečeň (MALÍK, 1983)

(<http://drubez.chovzvirat.com/druhy/husy-landeske.html>)

6.5 Pamoranská hus

Stredne veľká až veľká hus, ktorá patrí k najstarším európskym plemenám husí. Bola vyšľachtená v Pomaransku a rozšírená je po celom svete. Zo socialistických krajín sa chová v Poľsku, NDR a ČSSR, prevažne u drobnochovateľov. Chovajú sa dva typy, a to pôvodný sivostrakatý a novší s bielym operením a nižšou hmotnosťou. Má statné, vajcovito oválne telo, držanie tela je mierne zošikmené.

Ukazovatele úžitkových vlastností: hmotnosť gunára 6,5 – 8 kg, husí 5,5 – 7 kg, znáška 20 – 30 vajec. Rozpätie hmotnosti súvisí s prešľachtenosťou jej populácií v jednotlivých štátoch. Je vhodná do drobnochovateľských podmienok s lepšou krmovinou základňou. Pud kvokavosti má zachovaný a pri odchove húsat je starostlivá. Perie má dobrú kvalitu. Je vhodná na získavanie tučných lahôdkových pečeni núteným dokrmom (MALÍK, 1983).

6.6 Rýnska hus

Stredne ťažké plemeno husí vyšľachtené koncom päťdesiatych rokov v Nemecku pre veľkovýrobné formy určené na výrobu husacieho mäsa. Do Československa sa prvý krát doviezla až v roku 1960 a odvtedy sa s ňou stretávame aj v chovoch drobnochovateľov. Je to hus moderného stredného telesného rámca. Chová sa iba v bielej farbe.

Ukazovatele úžitkových vlastností sú: hmotnosť gunára 6 kg, husi 5 kg, znáška 50 – 70 vajec. Vyliahnuté húsatka majú na chrbte tmavé páperie, ktoré sa pri preperovaní pomaly stráca a nahrádza bielym perím. Pud sedenia na vajciach a vodenia húsat je potlačený. Je vhodná pre chovateľov, ktorí majú kvalitnejšiu krmovinovú základňu a možnosť liahnutia húsat v liahni alebo inými kvočkami.

6.7 Talianska hus

Niekedy sa označuje v zahraničnej literatúre ako románska. Tvorí prechod medzi ľahkými až stredne ťažkými plemenami husí. Vznikla krížením miestnych talianskych krajových husí. Vznikla krížením miestnych talianskych krajových husí s čínskou husou. Vyznačuje sa pomerne vysokou dispozíciou na znášku. Na Slovensko ju po prvý raz doviezli v roku 1955. Chová sa iba v bielej farbe.

Ukazovatele úžitkových vlastností sú: živá hmotnosť gunára 5,5 kg, husi 4,5 kg, znáška môže byť 50 a viac vajec. Pri husiach sa môže občas vyskytovať chocholíkatosť. Pud sedenia na vajciach a vodenia húsat je výrazne potlačený.

Je vhodná pre drobnochovateľov, ktorí majú možnosť liahnuť húsatá v liahni.

6.8 Ivanská hus (Ivagees)

Tento názov sa vzťahuje na výkonný typ husí používaný na výrobu husacieho mäsa a husacích pečenií. Vo výskumnom ústave chovu a šľachtenia hydiny v Ivanke pri Dunaji, v jeho Výskumno-šľachtiteľskej stanici husí v Hruboňove. Do výroby boli zaradené v roku Veľmi dobre zhodnocujú krmivá.

Sú vhodné pre úžitkové chovy drobnochovateľov na produkciu mäsa, peria a pri použití núteného dokrmu aj na odchove dosahujú podľa podmienok hmotnosť až 4,5 -5

kg a po nútenom dokrme 7 – 7,5 kg. Chovatelia si ich musia každý rok zaobstarávať z C chov rozmnožovacích liahní (MALÍK, 1983).

6.9 Tulúzska hus

Ťažké plemeno husí chované a vyšľachtené vo Francúzsku. Pôvodne sa vysoko hodnotilo ako úžitkové plemeno, zámerne šľachtené na výkrm a vytváranie veľkých tučných lahôdkových pečení. V tomto smere si veľmi dlho udržiavala táto hus dlhodobú plodnosť a to spôsobilo, že sa z tejto husi postupne stáva atraktívne plemeno chované vyspelými drobnochovateľmi na celom svete.

Telo má robustné, veľmi hlboké, držanie tela je mierne zošikmené. Chová sa v sivohnedom zafarbení, ktoré zasahuje až po hlavu, krk, chrbát, krídla a boky. Od prs a spodnej časti tela je podbruško, brucho a podchvostová časť operenia je čisto biela. Perie chrbta, krídel a bokov má belavú až bielu takmer pravidelnú obrubu. Perie na prechode z bokov a z hrudníka na podbruško je bledšie až plavohnedé, bez obruby.

Ukazovatele hmotnosti a znášky: podľa štandardu rozličných štátov hmotnosť

gunárov 8 – 12 kg, hmotnosť husí 8 – 10 kg. Náš štandard odporúča hmotnosť gunárov 9 – 10 kg, husí 8 – 9 kg, znášku 20 – 30 vajec s hmotnosťou 160 – 180 g.

Udržanie štandardných ukazovateľov pri hmotnosti a tvare, ako aj znášky a plodnosti si vyžaduje odborne vyspelú osobu, správnu výživu a plemenitbu (MALÍK, 1983).

7 Slovenský klub chovateľov husí a kačíc

7.1 Proces vzniku a ciele Slovenského klubu

Tento klub vznikol transformáciou Slovenského klubu chovateľov husí na základe uznesenia s VČS 29.3.2003, Združuje chovateľov, ktorý sa zaoberajú chovom čistokrvných plemien husí a kačíc ich šľachteniu a zachovaniu genofondu, týchto plemien na území Slovenska. Základnou úlohou SKCHH je udržiavať a zveľaďovať genetickú základňu našich Národných plemien husí - Husí Slovenskej a Husí Suchovskej. Okrem našich Národných plemien je snahou SKCHH i udržiavanie a rozvíjanie genofondu plemien husí, a kačíc ktoré majú svoj pôvod v iných krajinách. Naši členovia sa zaoberajú chovom Slovenskej husi, Suchovskej husi, Tulúzskej husi, Landeskej husi, Kučeravej husi, Emdemskej husi, Cellskej husi svetlohnedej, ktorá je na Slovensku novinkou, a tiež chov zatiaľ len jedného páru Breconskej husi, ktoré chová iba jeden chovateľ v SRN, ale v ostatných okolitých krajinách sa táto hus nenachádza /pôvod Veľká Británia- Brecon schire/. S plemien kačíc sa naši členovia venujú chovu. Ruánskych, Saských, Aylesburských, Pekinských, Čiarkovaných, Kajúg, Smaragdových, zdrobnelých, vysokohniezdiacich, Indických bežcov a Pižmových kačíc. Naši členovia majú uznané kontrolované chovy a to rozmnožovacie, šľachtiteľské a kmeňový chov. Je pre nás cťou, že do nášho klubu vstupujú i chovatelia zo zahraničia. V súčasnosti má náš klub 43 členov. Ďalšou úlohou klubu je poskytovať verejnosti informácie o jednotlivých plemenách husí a kačíc, a o problematike ich chovu. Praktickými návštevami u chovateľov a účasťou na výstavách sa snažíme reprezentovať Slovenské chovateľstvo a naše chovy porovnávať z chovmi v zahraničí. Ďalšou úlohou klubu je zabezpečovať odborné prednášky a semináre s odborníkmi z oblasti genetiky zvierat, výživy zvierat a veterinárnej starostlivosti o zvieratá. Naším čestným členom je Doc. Ing. Ján Weis CSc., z katedry hydiny na SPU v Nitre Každoročne sa snažíme usporiadať Špeciálnu výstavu - Slovenského klubu chovateľov husí a kačíc. Doteraz sme usporiadali 5 klubových expozícií. Našou najväčšou previerkou a porovnaním našej práce bola účasť na 25 Európskej výstave v Brne v roku 1998 a taktiež i 26 Európska výstava 2000 vo Welse, kde naši členovia získali veľmi kvalitné ocenenia, konkrétne titul Európsky majster s plemenom Tulúzska hus v Brne, ale i ďalšie ocenenia.

Klub sa snaží svojim členom pomôcť hlavne pri účasti na medzinárodných výstavách, zabezpečením veterinárnej starostlivosti a pod. Ďalej sa snažíme o

zadováženie genetického materiálu pre našich členov. Ten sa musí zatiaľ pri niektorých plemenách, ktoré chceme zachovať na Slovensku, importovať zo zahraničia, kde sú ceny na naše pomery neprímerane drahé. Avšak je to nutné pre zachovanie genofondu niektorých plemien nutné. Odchovy z týchto importovaných zvierat rozdeľujeme medzi našich členov a i záujemcom mimo klubu. Vedenie klubu sa snaží svojim členom ich námahu a snahu refundovať tým, že sa snažíme o odborný rast našich členov vydávaním klubového spravodaja. V spravodaji SKCHHK (vychádza 4x ročne) informujeme našich členov o aktuálnych novinkách v chovateľstve, veterinárnych prípravkoch, krmivách, potrebách pre chovateľov. Poskytujeme im informácie o výstavách u nás, ale aj v zahraničí. Prezentujeme v ňom, a taktiež aj v katalógu výstav organizácie, ktoré formou reklamy podporujú našu činnosť svojimi príspevkami (tých je však veľmi málo). Zabezpečenie výstavy však predstavuje vysoký finančný nápor pre klub - výroba tlačív, zabezpečenie posudzovateľov (hodnotiteľov), zakúpenie ocenení pre najlepšie ohodnotené zvieratá, náklady na poštovné a krmivo pre vystavené zvieratá, atď. Výstavou prezentujeme výsledky našej celoročnej plemenárskej práce chovateľov z celého Slovenska. Do budúcnosti sme si stanovili za cieľ opäť pracovať na regenerácii Slovenskej husi, je potrebné importovať plemenný materiál niektorých plemien husí pre regeneráciu genofondu a obnovu krvi - konkrétne Emdémskej husi, Pomoranskej husi, Kučeravej husi, Hrboľovej husi bielej aj hnedosivej, ako aj kačíc Aylesburskej, pekínskej, kačíc nemeckého typu – kačice Pomoranskej, ktorej chovný materiál sa takmer zo Slovenska vytratil, alebo počet kvalitných plemenných zvierat sa dá spočítať na prstoch jednej ruky. Veľmi radi medzi sebou privítame záujemcov o členstvo v SKCHHK. Uvítame vstup skúsených chovateľov, ale nebránime sa vstupu i začiatočníkov v chove husí a kačíc. Povinnosťou člena SKCHH je zúčastňovať sa klubových akciách, ako je špeciálna klubová výstava, výročná schôdza a plniť uznesenia zo zasadnutí výboru a členských schôdzí. Členstvo v klube je viazané na členstvo v niektorej Základnej organizácii Slovenského zväzu chovateľov (resp. iného zväzu). A členstvo v klube musí mať doporučené materskou ZO SZCH. Členský príspevok SKCHHK je 250,-skk na rok. Vstupný poplatok je 100,-skk (ŽUFFA, Peter et al.,2003).

7.2 Uzané chovy husí na Slovensku

Tabuľka č.1 Uzané chovy husí v roku 2003

Plemeno	Počet uznaných A chovov rozmnožovacích
Slovenská biela hus	8
Suchovská hus žltá divokosfarbená	10
Cellská hus	3
Pomoranská hus biela	1
Pomoranská hus strakatá	1
Tulúzska hus	2
Landeská hus	1
Šteinbašská hus	1
Hus nemecká nosivá	1
Kučeravá hus biela	1
Labutia hus biela	1
Česká hus biela	1

Tabuľka č.2

Plemeno	Počet uznaných B chovov plemenných
Slovenská biela hus	8
Suchovská hus žltá divokosfarbená	13
Tulúzska hus	1
Emdenská hus	1
Pomoranská hus strakatá	1
Šteinbašská hus divokosfarbená	1
Šteinbašská hus modrá	1
Labutia hus biela	1
Česká hus biela	1

(SPRAVODAJ, 2003)

Tabuľka č.3 **Uznané chovy husí v roku 2004**

Plemeno	Počet uznaných A chovov rozmnožovacích
Emdenská hus	1
Landeská hus	3
Tulúzska divokosfarbená	6
Pomoranská strakatá	3
Pomoranská biela	2
Slovenská hus	7
Nemecká hus	2
Cellska hus	4
Suchovská hus	11
Šteinbašská hus modrá	2
Labutia šedohnedá	2
Česká biela hus	2

Tabuľka č.4

Plemeno	Počet uznaných B chovov plemenných
Emdenská hus	1
Tulúzska hus	2
Pomoranská hus	1
Slovenská biela hus	1
Suchovská hus	18
Kučeravá hus	1
Šteinbašská hus divokosfarbená	1
Šteinbašská hus modrá	1
Labutia hus	1
Česká hus	1

(SPRAVODAJ, 2004)

Tabuľka č.5 Uznané chovy husí v roku 2005

Plemeno	Počet uznaných A chovov rozmnožovacích
Emdenská hus biela	3
Tulúzska hus sivá	9
Pomoranská biela	2
Pomoranská sivostrakatá	3
Slovenská biela hus	9
Nemecká nosná hus	1
Cellská svetlohnedá hus	4
Suchovská hus žltodivoká	10
Landenská hus	1
Kučeravá biela hus	1
Šteinbašská modrá hus	3
Labutia hus	3
Česká hus chocholatá	2

Tabuľka č.6

Plemeno	Počet uznaných B chovov plemenných
Tulúzska sivá	2
Slovenská biela hus	10
Suchovská žltodivoká hus	18
Šteinbašská hus sivá	1
Labutia hus	1
Česká hus biela	1

(SPRAVODAJ, 2005)

Tabuľka č.7 Uznané chovy husí v roku 2006

Plemeno	Počet uznaných A chovov rozmnožovacích
Tulúzska hus sivá	7
Pomoranská hus biela	2
Pomoranska hus sivostrakatá	3
Slovenská hus biela	8
Nemecká nosná hus	2
Cellská hus svetlohnedá	1
Suchovská hus žltodivoká	12
Landeská sivá	3
Kučeravá hus biela	1
Šteinbašská hus modrá	1
Labutia hus biela	1
Labutia hus sivohnedá	1
Česká hus chocholatá, biela	2

Tabuľka č.8

Plemeno	Počet uznaných B chovov plemenných
Emdenská hus biela	1
Tulúzska hus sivá	1
Pomoranská strakatá	1
Slovenská hus biela	9
Suchovská hus žltodivoká	17
Šteinbašská hus sivá	1
Šteinbašská hus modrá	1
Česká hus biela	1

(SPRAVODAJ, 2006)

Tabuľka č.9 Uzané chovy husí v roku 2008

Plemeno	Počet uznaných A chovov rozmnožovacích
Tulúzska hus sivá	1
Pomoranská hus biela	1
Slovenská hus biela	9
Suchovská hus žltodivoká	7
Landeská sivá	1
Kučeravá hus biela	2
Labutia hus sivohnedá	3
Česká hus biela	1
Nemecká nosivá hus	1
Cellská hus	1

Tabuľka č.10

Plemeno	Počet uznaných B chovoch plemenných
Tulúzska hus sivá	1
Pomoránska strakatá	3
Slovenská hus biela	10
Suchovská hus žltodivoká	14
Šteinbašská hus sivá	1
Šteinbašská hus modrá	1

(SPRAVODAJ, 2008)

Tabuľka č.11 **Uznané chovy husí v roku 2009**

Plemeno	počet uznaných A chovov rozmnožovacích
Tulúzska hus sivá	1
Pomoránska hus sivostrakatá	1
Slovenská hus biela	9
Suchovská hus žltodivoká	10
Hus africká	1
Landeská sivá	2
Kučeravá hus biela	3
Labutia hus	1
Česká hus biela	1
Česká chocholatá	1

Tabuľka č.12

Plemeno	počet uznaných B chovov plemenných
Tulúzska hus sivá	1
Pomoránska sivostrakatá	2
Slovenská hus biela	12
Suchovská hus žltodivoká	13
Cellská hus	1
Labutia biela hus	1

(SPRAVODAJ, 2009)

Tabuľka č.13 Uznané chovy husí v roku 2010

A CHOvy

PLEMENO	CHOVATEĽ	POMER POHLAVIA
POMORANSKÁ sivostakatá	Mozdík Pavel, Ing., Na štrkovisko 5, 951 12 Ivanka/Nitre	1 /2
SLOVENSKÁ biela	Bandík Stanislav, Oravská Polhora 675	1/2
	Antošík Miroslav, 919 04 Smolenice	1/3
	Danihel Karol, 900 62 Kostolište 307	2/6
	Kraľovič Ján, 919 61 Ružindol 151	1/2
	Ladvenica František, Suchá nad Parnou 29	1/1
	Šálka Anton, Čimhova, Liesek	1/2
SUCHOVSKÁ žltodivoká	Antošík Miroslav, 919 04 Smolenice	1/3
	Ilošvaj Juraj, SNP 683, 059 18 Spišské Bystré	1/1
	Kraľovič Ján, 916 61 Ružindol 151	1/2
	Mozdík Pavel, Ing. Na štrkovisko 5, 951 12	1/2
AFRICKÁ	Martečík Jozef, 965 01 Stará Kremnička 282	1/1
	Roman Milan, Severná 265, 038 43 Kláštor/Znievom	1/2
LABUTIA	Roman Milan, Severná 265, 038 43 Kláštor /Znievom	2/4
ČESKÁ	Bros Milan, Urbárska 599, 027 12 Liesek	2/4
LANDESKÁ	Novotný Marian, 922 08 Dubovany 45	2/3
FRANSKÁ modrá	Mozdík Pavel, Ing., Na štrkovisko 5, 951 12 Ivanka/Nitre	2/3

Tabuľka č. 14

B CHOVI

TULÚZSKA sivá	Bandík Stanislav, Oravská Polhora 675	24	
POMORANSKÁ sivostrakatá	Ilavský Pavol, 919 01 Suchá nad Parnou 330	1/1	
	Dubovský Ján, 919 01 Suchá nad Parnou	2/2	
	Luhový Ján, Ing. Radlinského 9/18, 020 01 Dolné Kočkovce 1	1/3	
	Abelovský Marian, 919 02 Slovenské Kľačany 13	2/3	
SLOVENSKÁ biela	Brijak Juraj, 906 32 Jablonica 350	1/3	
	Bandík Stanislav, Oravská Polhora 675	2/5	
	Cáder Marián, 919 07 Bínovce 67	1/2	
	Izrael Daniel, 919 08 Boleráz 412	1/3	
	Fogada Jozef, Konopiská 601 951 35 Veľké Zálužie	3/9	
	Luhový Ján, Ing. Radlinského 9/18, 020 01 Dolné Kočkovce 1	1/3	
	Ondruška Marek, Školská 227, 951 34 Báb	2/4	
	Pravda Milan, Suchá nad Parnou 329	1/1	
	Varga Branislav, 919 04 Smolenice 10	1/3	
	Melkner Rudolf, 919 01 Suchá nad Parnou 414	1/3	
	Ilavský Pavol, 919 01 Suchá nad Parnou 330	1/2	
	SUCHOVSKÁ žltodivoká	Bandík Stanislav, Oravská Polhora 675	1/2
		Baláž Jaroslav, 919 01 Suchá nad Parnou 802	1/3
Buzek Ľubomír, Kukučínova 49, 901 01 Malacky		1/3	
Ilavský Pavol, 919 01 Suchá nad Parnou 330		1/2	
Fogada Jozef, Konopiská 601, 951 35 Veľké Zálužie		1/1	

	Fridrich Milan, Lazná 279, 985 52 Divín	1/3
	Izrael Daniel, 919 08 Boleráz 412	1/3
	Kubinec Ján, 908 42 Smolinské 16	1/3
	Mics Vojtech, 991 28 Vinica, Pod kaplnkou	2/3
	Novák Jozef, 919 01 Suchá nad Parnou 413	1/3
	Ondruška Marek, Školská 227 ,951 34 Báb	1/6
	Rusnák Barnabáš, Bernolákova 2, 985 31 Mučín	2/4
	Tomašovič Milan, 919 01 Suchá nad Parnou 70	1/3
	Varga Branislav, 919 04 Smolenice 10	5/7
ŠTAJNBAŠSKÁ sivá	Ilavský Pavol, 919 01 Suchá nad Parnou 330	1/2
ŠTAJNBAŠSKÁ	Ilavský Pavol, 919 01 Suchá nad Parnou 330	1/1
modrá	Bandík Stanislav, Oravská Polhora 675	1/2
KUČERAVÁ	Abelovský Marian, 991 02 Slovenské Kľačany	1/3

(UZNANÉ CHOBY, 2010)

Z údajov Slovenského zväzu chovateľov o uznaných chovoch husí za posledných osem rokov sa dá posúdiť kolísanie početnosti jednotlivých plemien husí.

Najväčšie zastúpenie majú slovenské národné plemenná, Suchovská a Slovenská biela hus. Aj napriek tomu, že plemeno Suchovskej husi je veľmi mladé a nemalo veľa času na rozšírenie po Slovensku, vďaka svojim výborným danostiam sa stala najčastejším chovaným plemenom na Slovensku.

8 MONITORING CHOVU HUSÍ V JELŠOVCIACH A OKOLÍ

Jelšovce a ich okolie sa nachádzajú v oblasti Nitrianskej pahorkatiny, ktorá sa z hľadiska zemepisno-poľnohospodárskeho zaraďuje do repárskej oblasti.

8.1 CHARAKTERISTIKA REPÁRSKEJ OBLASTI

Oblasť je vymedzená v teplom, mierne suchom nížinnom klimatickom regióne so sumou teplôt nad 10 °C v rozsahu 2800 – 3000 °C s priemernou ročnou teplotou 9,0 – 10,0 °C, ďalej v teplom, mierne suchom, kotlinovom regióne so sumou teplôt nad 10 °C v rozsahu 2500 – 2800 °C, s priemernou ročnou teplotou 8,0 – 9,0 °C, v oblastiach Nitrianskej, Trnavskej a Žitavskej pahorkatiny a zahŕňa tiež územia ležiace v klimatických regiónoch s priemernou ročnou teplotou vzduchu nad 8,0 °C v oblastiach Lučeneckej, Rimavskej a Košickej kotliny.

Prevládajúcim pôdnym typom sú hnedozeme na sprašových hlinách s ilimerizovanými alebo zglejenými subtypmi. Ďalej sa tu nachádzajú ilimerizované pôdy, lužné a nivné pôdy a v svahovitých oblastiach aj kambizeme.

Z pôdných druhov prevažuje stredne ťažké – hlinité pôdy, ktoré zaberajú až 80% územia a pôdy ťažké, ktoré zaberajú asi 18%.

Z hľadiska hĺbky a skeletovitosti prevládajú pôdy hlboké, bez skeletu, len v oblastiach so stúpajúcou nadmorskou výškou sú menšie plochy s prímiesou skeletu.

Reliéf repnej výrobnéj oblasti je prevažne rovinatý, na asi 60% územia. Mierne a stredne svahovitých plôch je približne 35%.

Stupeň zornenia dosahuje 86%, podiel trvalých trávnych porastov je približne 10%. V štruktúre osevných plôch prevažuje repa cukrová, menej sa pestuje kukurica siata na zrno.

V podmienkach Slovenska tvorí repná výrobná výrobná oblasť 7,5% a je najmenšou výrobnou oblasťou. V rámci tejto výrobnéj oblasti je vymedzených 6 podoblastí (LÍŠKA, 2008).

8.2 CHARAKTERISTIKA CHOVATEĽOV V CHOVNEJ OBLASTI

V danej chovnej oblasti sa nachádzajú väčšinou chovatelia, ktorý chovajú husi hlavne pre svoju potrebu a nie sú evidovaný v žiadnom klube alebo v združení. Podľa záznamov Slovenského zväzu chovateľov v minulých rokoch tu bolo niekoľko chovateľov, ktorí sa venovali chovu husí a ich chovy boli uznané. Miestni chovatelia si nerobia presnú evidenciu o ich chove. Prevažná časť chovateľov je staršej vekovej kategórie alebo v strednom veku. Mladí ľudia sa nevenujú chovu husí a nemajú o to vôbec záujem, keď som sa spýtal na niektoré informácie detí chovateľov, tak mi nevedeli poskytnúť takmer žiadne informácie o spôsobe chovu husí ich rodičov. Pri získavaní informácií a robení prieskumu som sa rozprával s mnohými obyvateľmi z okolia. Obával som sa, že nebudú chcieť spolupracovať a nebudú ochotný poskytnúť žiadne informácie ale moja obava bola neopodstatnená, keďže väčšina bola veľmi zhovorčivá, z čoho som bol sám veľmi prekvapený, lebo bez ich informácií by som sa ďaleko nedopracoval. Stretol som sa aj s tým, že jedna chovateľka husí, ktorú som oslovil a povedal som jej o čo sa jedná, ma poslala kade ľahšie. Našťastie sa to udialo iba jedenkrát. Väčšina chovateľov nemala problém poskytnúť informácie o chove, ale neumožnili mi vždy, aby som si ich chovné zariadenia mohol prezrieť a fotograficky zdokumentovať. Keďže som väčšinu osobne nepoznal a bol som pre nich cudzia osoba, tak si nepriali, aby som sa im potuloval po dvore. A ja sa im ani nečudujem vzhľadom na to, aká je doba. Od mnohých som sa dozvedel, že ešte niekoľko rokov dozadu mnohí chovali husi, ale prestali s tým z rôznych dôvodov. Najčastejšie to bolo kvôli tomu, že sú starí a nevládzu sa starať, niektorým sa už nedarilo v chove. Väčšina chovateľov využíva extenzívny chov husí a voľne ich vypúšťajú sa na pást, počas pasenia nie sú strážené, čím sa stávajú ľahkou korisťou pre zlodějov. Nejednenkrát sa stalo, že prichytili určité osoby ako sa snažili chytiť a ukradnúť husi, ale zloději boli väčšinou neznámi a nepodarilo sa ich vypátrať.

Monitoring chovu husí som robil v týchto dedinách: Čakajovce, Jelšovce, Ľudovítová, Výčapy – Opatovce, Koniarovce, Hrušovany, Preseľany. Najväčší počet chovateľov sa vyskytuje v Koniarovciach a Hrušovanych.

8.3 Technologické podmienky chovu husí v danej oblasti

Chovatelia využívajú extenzívny spôsob chovu, ktorý je charakteristický voľným pohybom husí v okolí svojho domova, ktorý im umožňuje samovoľné pasenie. Husi sú zatvorené iba v noci a ráno ich vypúšťajú. V uzavretých výbehoch sa nachádzajú menšie nádrže na vodu alebo jazierka, ktoré slúžia ako napájadlá a na kúpanie pre husi.

Odchov húsat je prostredníctvom vodiacej husi. Najčastejšie je to hus, ktorá ich vysedela. Materské inštinkty sú u vodiacej husi veľmi silné a dokáže ochrániť húsatá nielen pred dažďom a prudkými výkyvmi teplôt, ale pred dravcami a neboja sa zaútočiť na psov.

Odchov húsat vodiacou husou minimalizuje starostlivosť chovateľov o húsatá, keď že ich starostlivosť preberá vodiaca hus. Hus si sama pravidelne obracia vajcia počas inkubácie. Pri neobracaní vajec v predľahni sa môže liahnivosť znížiť až o 20% (Bauer et al., 1990)

Výkrm husí je založený najprv voľnou pašou do jesene. Na jeseň sú husi dávané do krmníkov, kde ich dokrmujú núteným dokrmom. Druhým spôsobom dokrmu je uzatvorenie husí v menších priestoroch s rozlohou pár m², čím majú obmedzený pohyb. Husi dokrmujú kukuricou, ktorú najprv nechajú pár dní zamočenú vo vode a potom ju zabárajú. Takto upravené zrnó kukurice je ľahšie stráviteľné a tým lepšie dokážu využiť výživnú a energetickú hodnotu krmiva, ktorá sa odráža na prírastkoch živej hmotnosti.

Zaujímavosti chovu

Kedysi, keď sa husi chovali vo veľkom počte, a jednotlivé krdle boli naučené spolu sa pásť. Boli husi označované, aby si ich majitelia poznali. Robili to dvoma spôsobmi. Prvý spôsob bol farbenie husí. Každý chovateľ si ich označil vlastnou farbou, takou akou sa dopredu dohodli. Druhý spôsob bol vylamovanie letkovej časti krídla dohora.

V terajšej dobe husi využívajú iba na produkciu mäsa a tučnej pečene. V minulosti využívali aj perie. Perie získavali podšklbom husí alebo zo zabitých jatočných husí. Predtým ako zabili jatočné husi, ich deň vopred vykúpali vo vode s práškom na pranie. Potom ich nechali vysušiť. Na druhý deň mali krásne čisté perie a mohli ich zabiť.

Charakteristika biologického materiálu chovnej oblasti

V danej oblasti sú chované Slovenské biele husi, České biele, Suchovské husi a takzvané krajové husi, ktorých pôvod nie je známy.

Krajové husi sú biologickým materiálom charakteristické pre určitú oblasť. Nie je to uznané plemeno, ich pôvod siaha do minulosti. Pochádzajú z husí, ktoré boli chované v danej oblasti pred desiatkami až stovkami rokov. Ich charakteristické sfarbenie je biele s prímiesou bledohnedej až tmavohnedej farby s rôznym podielom na bielom podklade a na rôznych častiach tela.

Reprodukčné parametre krajovej husi: znáška 11 - 15 vajec, liahnivosť 7 – 9.

Úžitkové parametre krajovej husi: hmotnosť husi 5 – 6 kg, gunár 6 – 8 kg, pri výkrme aj 9 kg.

Produkcia mäsa

Husi chované na vidieku extenzívnym spôsobom majú možnosť spásat' rôzne rastlinné porasty, ktoré im najviac vyhovujú. Majú tak veľmi pestré zloženie potravy, ktoré sa nedá úplne nahradiť žiadnymi inými krmivami, lebo hus vie najlepšie, čo je pre ňu dobré. Čím je pestrejšia strava, tým viac prijímajú prírodných minerálnych látok, vitamínov, bielkovín, sacharidov, tukov, ktoré sú nevyhnutné pre správny vývoj organizmu. Biologická hodnota krmiva sa odráža na celkovom zdravotnom stave, kvalite mäsa jatočnej hydiny, reprodukčných parametroch. Mäso z takejto hydiny je určite zdravšie a ekologickejšie ako mäso vyprodukované vo veľkovýrobe, kde sú husi kŕmené kompletnými kŕmivými zmesami, ktoré podporujú rýchlejšiu rast.

WELFARE CHOVU

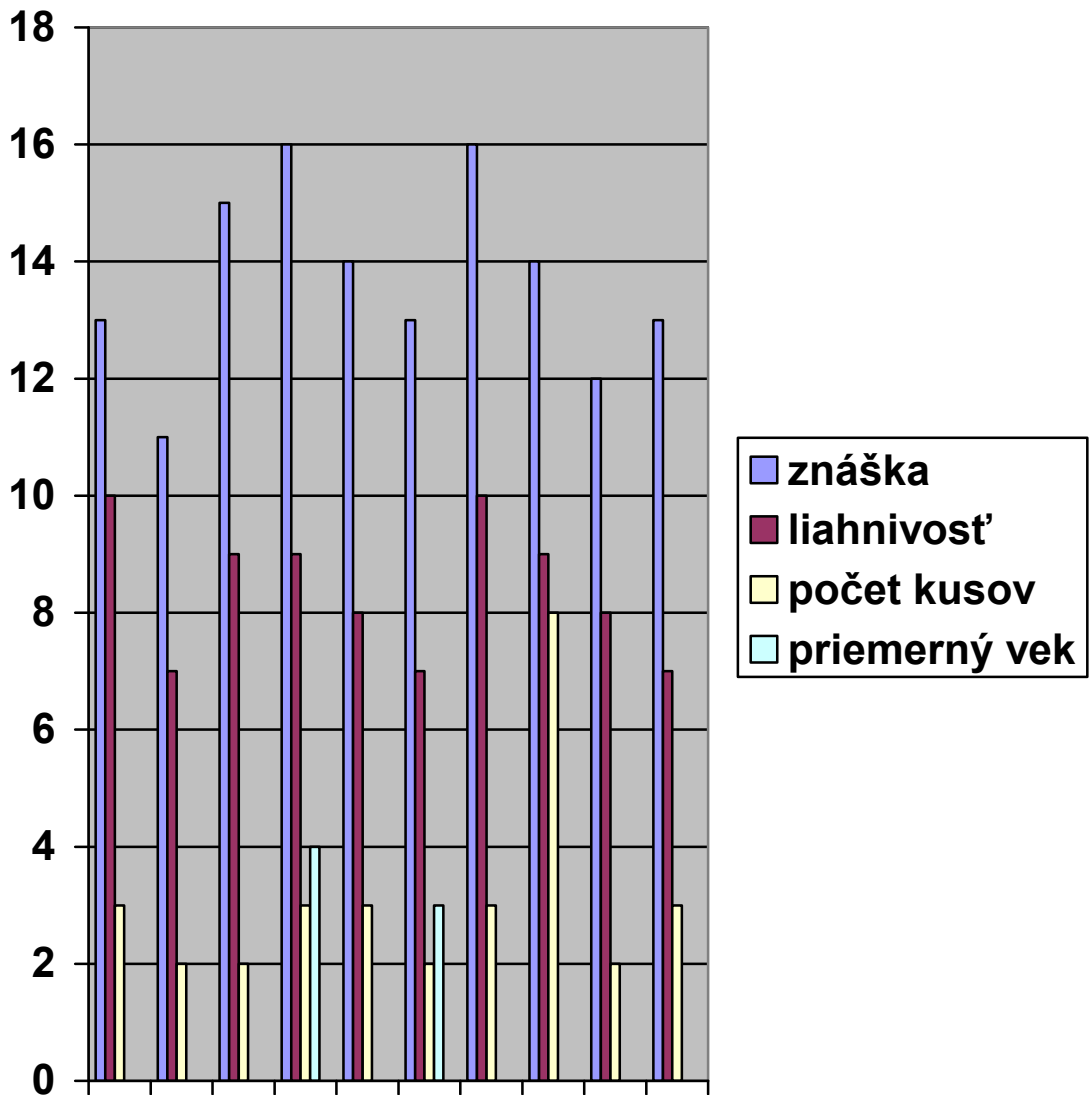
Husi sú považované za najstarší domestikovaný druh hydiny, vplyv domestikácie sa u nich prejavuje v najmenšej miere a mnohé biologické vlastnosti si ponechali dodnes v porovnaní s ostatnými druhmi hydiny. (BENKOVÁ, 2001) (MIŠČÍK, 2009)

Prostredie vo veľkokapacitných halách nie je prirodzeným prostredím. Chov husí extenzívnym spôsobom poskytuje maximálny welfare chovu. Väčšina ľudí považuje hydinu iba za zdroj potravy a neuvedomujú si, že aj oni sú živými tvormi,

a preto si zaslúžia počas ich krátkeho života žiť takým spôsobom, ktorý je pre ne prirodzený a nepotláča ich typické biologické a etologické správanie.

Tabuľka č.15 Prehľad chovateľov a úžitkové parametre

Chovateľ	Plemeno alebo hybrid	Počet kusov	Pomer pohlavia	Priemerná znáška	Počet uliahnutých húsat	Vek v rokoch
Kondrla Marek, Hrušovany	Krajová	3	1:2	13	10	1 – 2
Svoradová Emília Hrušovany	Krajová	2	1:1	11	7	2 -7
Košťál Jozef Hrušovany	Krajová	2	1:1	15	9	1 - 2
Timotej Žigo Výčapy – Opatovce	Slov. biela	3	1:2	16	9	4
Tibor Lauko Jelšovce	Slov. biela	3	1:2	14	8	2 - 4
Apacs Tomáš Hrušovany	Krajová	2	1:1	13	7	3
Molnárová Mária Jelšovce	Slov. biela	3	1:2	16	10	2 -3
Šrámek Peter Jelšovce	Slov. biela	8	1:3	14	9	3 - 7
Ivančík Peter Koniarovce	Suchovská	2	1:1	12	8	2 - 4
Varga Juraj Hrušovany	Krajová	3	1:2	13	7	3 - 4

Vyhodnotenie

Najčastejšie chované husi v skúmanej oblasti sú takzvané krajové a Slovenské biele. Priemerný počet chovného krdľa tvoria tri jedince, jeden gunár a dve husi. Priemerný vek jedincov chovného krdľa sú 3 roky. Priemerná znáška je 13 vajec na jednu hus, priemerná liahnivosť je 8 húsat z násadových vajec.

8.4 Vlastná fotodokumentácia

Hrušovany, Košťál Jozef

Hrušovany, Košťál Jozef

Koniarovce, Krajské husi na rieke Nitre

Koniarovce, Krajové husi na rieke Nitre

Hrušovany, Emília Svoradová

Jelšovce, Tibor Lauko

Jelšovce, Tibor Lauko

Jelšovce, Tibor Lauko

Jelšovce, Tibor Lauko

Jelšovce, Tibor Lauko

9 ZÁVER

Produkcia vodnej hydiny na Slovensku s ohľadom na minulosť v rámci drobného aj veľkovýroby má klesajúcu tendenciu. Príčina poklesu je ovplyvnená viacerými faktormi. Vo veľkovýrobe je to z dôvodu lepšej cenovej dostupnosti zo zahraničia. Najčastejšie chované plemená na Slovensku sú Slovenská biela hus a Suchovská hus. Najviac chovateľov husí je sústredených na západe Slovenska a s postupom na východ ich koncentrácia klesá. V zmonitorovanej oblasti sú najčastejšie chované Slovenské biele husi, takzvané krajové, ktorých neznámy pôvod môžeme len ťažko odhadnúť. Chov vodnej hydiny na dedine zaznamenáva radikálny úpadok a ak to bude pokračovať touto cestou aj naďalej, tak, hrozí takmer úplný zánik chovu husí na vidieku. Môžeme iba dúfať, že sa to v budúcnosti zmení, ale vzhľadom na zistené faktory o tom pochybujem. Je to veľmi smutné, že ľudia nevyužívajú možnosti ľahkého vyprodukovania husaciny vo vhodných podmienkach prírodného prostredia, a tak sa nevyužíva produkčný potenciál prírody v okolitom prostredí. Je to najprirodzenejší, najjednoduchší, najmenej finančne náročný a najekologickejší spôsob chovu aký môže existovať, a preto by sa mal podporovať v čo najväčšej miere.

10 ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚ

1. Agroporadenstvo, Živočišna výroba, hydina. In: www.agroporadenstvo.sk [online]. 2010 [cit 2010-4-15]. Dostupné na internete: <http://www.agroporadenstvo.sk/zv/oi-hydina.php>.
2. BENKOVÁ, Janka – BAŠTEKOVÁ, Jana 2005. Výskumný ústav živočíšnej výroby Nitra, MP SR .In [:http://test.uvtip.sk/mpsrarchiv/slovak/dok/konc_hyd.htm](http://test.uvtip.sk/mpsrarchiv/slovak/dok/konc_hyd.htm) [online] [cit 2010–04-15]. Dostupné na [:http://test.uvtip.sk/mpsrarchiv/slovak/dok/konc_hyd.htm](http://test.uvtip.sk/mpsrarchiv/slovak/dok/konc_hyd.htm)
3. BENKOVÁ, Janka ,1997. Ako ďalej s vodnou hydinou? In : Slov. Chov. - 1335-1990. - Roč. 2, č. 10 (1997), s. 24-25
4. BENKOVÁ, Janka – BAŠTEKOVÁ, Jana 2001. Výroba vodnej hydiny má na Slovensku len sezónny character. In: Týždenné roľnícke novinky. - Roč. 11, č. 6 (2001), s. 15
5. CSUKA, Július 1997. Trendy produkcie tučných pečení . In : Slov. Chov. - 1335-1990. - Roč. 2, č. 12 (1997), s. 19
6. BENKOVÁ Janka - ŠABÍK Ján. 1997. Hydina – nezastupiteľná súčasť zdravej výživy, In: Slovenský chov 12/97 str. 15 – 16
7. CHMELNIČNÁ, L. - TOČKA, I. 2003. Živočišna výroba II.. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, 2003. s. 4, 13, 61. ISBN 80-8069-158-4.
8. Chov drobní drúbeže. In <http://www.klubvodnidrubeze.estranky.cz/fotoalbum>[online] [cit 2010–04-15]. Dostupné na : <http://www.klubvodnidrubeze.estranky.cz/fotoalbum/stale-stajnbasska.html><http://www.klubvodnidrubeze.estranky.cz/fotoalbum/stale-expozice-a-prezentace-klubu/stala-klubova-expozice-v-zooparku-ve-vyskove/husa-stajnbasska.html>
9. Jelšovce 1942, Dobová fotodokumentácia dediny v minulosti. In : Kronika dediny Jelšoviec

10. JIROŠ, Jozef 1997. Celkový pohľad na problematiku chovu hydiny. In : Slovenský chov ISSN 1335-1990 , str. 13-14
11. KOČÍ, Štefan – KOČIOVÁ, Zuzana 1997. Obnovíme tradície vo výkrme husí . In : Slovenský chov 12/97 str. 26 ISSN 1335-1990
12. Landeské husi. In : <http://drubez.chovzvirat.com/druhy/husy-landeske.html> [online] [cit 2010–04-15]. Dostupné na : <http://drubez.chovzvirat.com/druhy/husy-landeske.html>
13. LÍŠKA, Emil 2008. Repárska výrobná oblasť. In : Všeobecná rastlinná výroba. Nitra : SPU,2008. S. 12-13 ISBN 978-80-552-0016-3
14. MALÍK, V. – MALÍKOVÁ, B. 1983. Chováme kačice a husi. Bratislava, 1983. S. 173. ISBN 301-04-51
15. MIŠČÍK, Martin 2009. Vplyv vnútorných a vonkajších činiteľov ovplyvňujúcich reprodukčné vlastnosti husí. Bakalárska práca. Nitra: SPU,2009 S.54
16. ORSÁGH, Peter 1997. Vývoj stavov vodnej hydiny na Slovensku. In: Slov. Chov. - 1335-1990. - Roč. 2, č. 12 (1997), s. 16-17
17. Slovenská biela hus . In : <http://www.szch.sk/index.php?pl=18>[online] . [online] [cit 2010–04-15] . Dostupné na internete : <http://www.szch.sk/index.php?pl=18>
18. STRAKA, Michal a i. 2003. Uznané chovy hydiny. In : Spravodaj SZCH , 2003
19. STRAKA, Michal a i. 2004. Uznané chovy hydiny. In : Spravodaj SZCH , 2004
20. STRAKA, Michal a i. 2005. Uznané chovy hydiny. In : Spravodaj SZCH , 2005
21. STRAKA, Michal a i. 2006. Uznané chovy hydiny. In : Spravodaj SZCH , 2006
22. STRAKA, Michal a i. 2008. Uznané chovy hydiny. In : Spravodaj SZCH , 2008
23. STRAKA, Michal a i. 2009. Uznané chovy hydiny. In : Spravodaj SZCH , 2009

24. Suchovská hus . In : <http://www.szch.sk/index.php?pl=11>[online] [cit 2010–04-15] . Dostupné na internete : <http://www.szch.sk/index.php?pl=11>
25. Suchovske husi. In :<http://drubez.chovzvirat.com/druhy/husy-suchovske.html> online] [cit 2010–04-15]. Dostupné na : <http://drubez.chovzvirat.com/druhy/husy-suchovske.html>
26. Uznané chovy hydiny 2010.In : www.szch.sk/index.php online] [cit 2010–04-15] Dostupné na <http://www.szch.sk/index.php?pl=36&PHPSESSID=dafba9d6959dcf637b98586eec722a8>
27. WEIS, Ján – MINDEK, Slavomír – HRNČÁR, Cyril 2004. Mapovanie výskumu slovenskej bielej husi na Slovensku. In: *1. medzinárodné vedecké hydínárske dni* [CD-ROM] . Zborník abstraktov referátov. Nitra : SPU,2004 S. 68-72. ISBN 80-8069-442-7.
28. WEIS, Ján – MINDEK, Slavomír – HRNČÁR, Cyril 2004. Mapovanie výskytu suchovskej husi na Slovensku. In: *1. medzinárodné vedecké hydínárske dni* [CD-ROM]. Zborník abstraktov referátov. [CD-ROM] : Nitra : SPU, 2004- S. 68-72. ISBN 80-8069-442-7.
29. WEIS, Ján – MINDEK, Slavomír – HRNČÁR, Cyril 2005. Sledovanie genofondu slovenskej bielej husi na území Slovenska. In: 1. medzinárodné vedecké hydínárske dni[CD-ROM] : zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie, Nitra 12.-14.september 2005. - Nitra: SPU, 2005. ISBN 80-8069-576-8
30. WEIS, Ján – SLAVOMÍR, Mindek – HRNČÁR, Cyril – TRAKOVICKÁ, Anna – CIVÁŇ, Stanislav 2007. Monitoring of national geese breeds incidence and frequency on area of Slovak Republic in years from 2001 to 2006. In *1. medzinárodné vedecké hydínárske dni*. Zborník abstraktov referátov. Nitra : Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, 2007, S. 58-61. ISBN 80-856-45-57-2.
31. WEIS, Ján – SLAVOMÍR, Mindek – HRNČÁR, Cyril 2005. Sledovanie genofondu suchovskej husi na území Slovenska. In: 1. Medzinárodné vedecké hydínárske dni: zborník z Medzinárodnej vedeckej konferencie, Nitra 12.-14.september 2005. [CD-ROM] Nitra : SPU, 2005. ISBN 80-806

32. WEIS, Ján 2008. Slovenský vidiek a chov hydiny patria k sebe. In
:<http://www.uniag.sk/SKOLA/POLNOHOSP/pol53/pol5.html#6> [online] [cit
2010-4-15]. Dostupné na internete:
www.uniag.sk/SKOLA/POLNOHOSP/pol53/pol5.html#6
33. ŽUFFA, Peter 2003. Slovenský klub chovateľov husí a kačíc .In :
<http://skchhk.szm.com/cinnost.htm> [online]. [cit 2010-4-15]. Dostupné na
internet: <http://skchhk.szm.com/cinnost.htm>